

KOETSJISCHE LITERAIRE FRAGMENTEN UIT DE BERLIJNSE VERZAMELING

(naar aanleiding van SIEG & SIEGLING's *Tocharische Sprachreste*)

DOOR

PROF. DR. W. COUVREUR
lid der Maatschappij

Sieg en Sieglings geniale ontcijfering van het Tochaars (A en B of Koetsjisch) is een gebeurtenis, die ieder met bewondering moet vervullen. Geniaal ontworpen en met een onovertroffen akribie uitgevoerd heeft deze opzienbarende ontdekking een nieuwe tak der Indogermaanse filologie en linguïstiek voor de wetenschap ontsloten en een uitermate belangrijk kultuurbezit voor het nageslacht vastgelegd.

Na de uitgave van de A-teksten (onder de titel *Tocharische Sprachreste*) in 1921, hebben de beide Duitse geleerden nog meer dan twintig jaar gewerkt aan de ontcijfering der Koetsjische of B-teksten der Berlijnse verzameling. Gedurende al deze tijd is het werk telkens weer aangevuld en verbeterd. Beide ontcijferaars zijn hierbij te werk gegaan met een geduld en een wetenschappelijke nauwgezetheid, die haast middeleeuws aandoen. Reeds van louter tekstkritisch oogpunt bezien, staan we hier voor een meesterwerk van moderne tekstuitgave. Alleen wie zelf op dergelijk materiaal heeft gewerkt, kan bevroeden welk een onverdroten ijver, speurzin en combinatievermogen vereist zijn om uit voor het merendeel bedorven en vaak slechts onbeduidende fragmenten in een tot nog toe onbekende taal een enigszins samenhangende tekst te rekonstrueren. Over de tot in de bijzonderheden verantwoorde tekstrekonstruktie past het alleen met bewondering te spreken.

In 1949, na het verscheiden van Siegling, publiceerde Sieg een eerste reeks Berlijnse B-teksten onder de titel *Tocharische Sprachreste. Sprache B. Heft 1. Die Udānālakāra-Fragmente* (nr. 1-70 der volledige uitgave). Thans, na Sieg's heengaan, wordt de door beide

geleerden op stapel gezette volledige tekstuitgave, waarvan het handschrift enkele maanden voor Sieg's dood van diens fiat was voorzien, door zijn assistent Dr. W. Thomas op voorbeeldige wijze uitgegeven. Geen moeite werd gespaard om deze uitgave (getiteld *Heft 2. Fragmente Nr. 71-633*), waar de vakgenoten jaren op hebben gewacht thans het licht te laten zien. Ook de uitgeverij Vandenhoeck en Ruprecht te Göttingen heeft het 408 blz. lange boek uitstekend verzorgd.

Zowel taalkundig als naar de inhoud is deze uitgave van uitzonderlijk belang. De betekenis voor de indogermanist van een groot aantal betrouwbaar uitgegeven Koetsjische teksten springt dadelijk in het oog, terwijl het geheel der hier afgedrukte fragmenten een kostbaar materiaal biedt tot beter begrip van het boeddhisme in het algemeen en van de Sarvāstivādin-school in het bijzonder. Wie deze wijsgerige richting wil bestuderen, mag dan ook niet nalaten bij de Tochaarse teksten ter schole te gaan.

De veel omvattende stof is over een aantal afdelingen verdeeld, die elk voor zichzelf zoveel mogelijk een afgerond geheel vormen: geschiedenis van Aranemi en Subhāsitagaveśin, laatste spijsje van de bodhisattva (reeds vertaald door Siegen Siegling, *Asia Major* 1925, 277-283), bekering van Nadi- en Gayākāśyapa (in het Nederlands vertaald in *Handelingen van het 20ste Vlaams Filologencongres*, 285-7), Rājavṛtti (? hier « Fürstenspiegel » genoemd, moraliserend gesprek tussen een wijze Bodha en een koning), religieuze mahākāvya's (godsdienstige lyriek), pratīyasamutpāda (keten der oorzaken), abhidharma, buddhastotra's (lofdichten ter ere van Boeddha), leerdichten en berijmde spreuken, prātimokṣa, jātaśa's (voorgeschiedenissen), Boeddhaleven, historische fragmenten en dergl., kloosterboekhouding, medische en magische literatuur, dramatische fragmenten, karmavibhaṅga (indeling der daden, gedeeltelijk overeenstemmend met het door Lévi in de *Fragments de textes koutchéens*, 84-99 gepubliceerd fragment), tweetalige fragmenten en varia.

Dr. W. Thomas heeft nog een groot aantal kleine Berlijnse fragmenten in bewerking.

Voor het merendeel naar Indische modellen vervaardigd of rechtstreeks uit het Sanskriet vertaald, vormen de Koetsjische fragmenten, waarvan enkele tot de klassieke boeddhistische literatuur behoren, een indrukwekkende reeks, die ons een blik vergunt in de wereldbeschouwing en levenswijze van het Tochaarse volk, dat eens een belangrijke bemiddelaarsrol tussen de Indische en de Chinese beschaving heeft ver-

vuld. Samen met het door Stein gepubliceerd archeologisch materiaal helpen deze teksten aldus het cultureel gelaat van Chinees-Turkestan in de 7^e eeuw na Chr. bepalen. Ofschoon de hier gepubliceerde teksten uit een letterkundig oogpunt voor de Europese lezer minder genietbaar zijn, rechtvaardigt hun inhoud, die een wonderlijk mengsel van hoge filosofische gedachte met naar westerse maatstaf naieve voorstellingen vertoont, alleszins een vertaling (1).

Het boek opent met de geschiedenis van Araṇemi, die in deze uitgave de ereplaats inneemt en waarvan een aantal fragmenten eveneens in de Parijse verzameling bewaard zijn. Het aangrijpend verhaal van Araṇemi's vrijgevigheid, hier gedeeltelijk in Nederlandse vertaling weergegeven, is met de ontroerende legende van Viśvantara (2) een der schoonste en sprekendste voorbeelden van boeddhistische naastenliefde en wereldverzaking.

Het verhaal begint met een gesprek tussen twee goden :

(nr. 77) « (Guṇasāmpada) spreekt : « O hoogmogende, juist daarom dienen wij ons nu gereed te houden. Wanneer deze deugdzame koning Sunetra als boeddha in de wereld zal opstaan, dienen wij alsdan als zijn (bedienaren onve)rmoeibaar te zijn. Hij toch vermag ons een steunsel in het lijden te zijn. » Jñānasthita spreekt : « O vriend, herinner u toch dit. Toen deze deugdzame, Araṇemi genaamde koning leefde (3), verrichtte hij een nog opzienbarender zaak. » Guṇasāmpada spreekt : « O hoogmogende, wil nog nauwkeuriger de herinnering bewaren aan de goede handelwijze van deze koning Araṇemi. » Jñānasthita spreekt : « Luister aandachtig en met opgetogen gemoed naar deze jāta(ka-re)eks. || in de maat *riññākte* || Niet lang is de tijd voorbij, dat dit mensenjuweel, koning Araṇemi, hier in de stad Aruṇāvati toefde. Versierd was hij met de sierselen der (deugd). Deze koning Araṇemi nu, (verlangen) naar de boeddhawaardigheid (was bij hem) ontstaan.... »

Nr. 78 brengt het gesprek tussen Araṇemi en de koningin : « Dit was voor mij de grootste eerbewijzing, dat mijn geest ten aanzien van de deugd der gave nooit verflauwde. Mochten nu onverwacht smekenden komen en mij om mijn dierbaar leven smeken, dan zou dit voor mij een grote vreugde zijn [en] niet de waardigheid van een cakravar-

(1) In de vertaling worden herstelde woorden of woorddelen tussen (), wegens het Nederlands taaleigen ingelaste woorden tussen [] geplaatst. Ontbrekende woorden worden telkens door aangeduid.

(2) Waarvan fragmenten in A en B zijn bewaard. Voor dit verhaal zie Kern, *Geschiedenis van het buddhisme in Indië I*, 303-317.

(3) Letterl. « was ».

tin (1). » (De koningin) spreekt : « O Majesteit, zo [juist] toch hebben we u van de dood [terug]bekomen. Spreek thans geen woord meer over de gave! » De koning spreekt : « Eilieve, (ik ben in de) ma(cht) der smekenden. [Zijn] dezen liefhebbend, dan zult ge me stellig aan hun zijde vinden. »

Na de koningin laken ook de vidūṣaka en de ministers 's konings vrijgevigheid. Deze laatsten sporen Aranemi ertoe aan brahmaan Rudramukha, die hem tot deze buitensporige gaven aanzet, uit het land te verdrijven (2). De wraakplannen van de verjaagde brahmaan vormen het onderwerp van nr. 81 :

« Na zijn vijf voortre(ffelijke) leerlingen veelvuldig te hebben (ge)vleid, spreekt hij tot hen : « O knaapjes, een persoonlijke aangelegenheid (3) heb ik met u te bespreken. » Brahmaan Kapilavarṇa spreekt : « De heer moge vrijuit spreken. » Brahmaan Rudramukha spreekt : « In de maat *niṣkramaṇa* » « Een onwetende koning, die zichzelf [hierbij] helemaal is vergeten, met name Aranemi, heeft mij ten aanschouwen van zijn gevolg vernederd en uit zijn land verbannen. Eerder nog moge een wijze de dood verkiezen (4), dan dat [dergelijke] schande worde onderdrukt (5). Deze aldus genaamde koning heeft mij vernederd en hoe zal ik dat verdragen? » De leerlingen spreken : « O leraar, wat zullen wij hierbij doen? » De brahmaan spreekt : « Juist (daar)om, gaat heen op mijn bevel. Koning Aranemi heeft een zoon, Uttara genaamd, die hij zoals zijn eigen leven liefheeft. Deze koning nu, die uit verlangen naar de boeddhawaardigheid alles (weg)schenkt, zal u (besslist) prins Uttara schenken. Ik [nu] moge prins Uttara het hem toebedachte (6) leed te zien geven! Wanneer gij deze wens van mij ver(vult), dan zult gij van mij de voorrang naar de wijze van een leraar verwerven. » De brahmanen spreken : « Zoals de leraar beveelt! » De brahmanen (gingen weg). Voortschrijdend (7) kwamen de brahmanen vervolgens in het land van koning Aranemi. Ze gingen (de) stad binnen en spraken tot elkaar : « O, wie toch moge onze aankomst aan de grote koning melden? » De paleiswacht (?) zag de brahmanen,

(1) Universeel monarch.

(2) Gedeeltelijk ook in A (frgm. 342, vertaald door Sieg, *Übersetzungen aus dem Tocharischen* II, 43-44) bewaard.

(3) Letterl. « een eigen woord ».

(4) Letterl. « zoeken ».

(5) Letterl. « omgebogen ».

(6) Letterl. « door hem te zien ».

(7) Letterl. « geleidelijk gaand ».

ging het paleis binnen en sprak met eerbetuiging tot de koning: « O Majesteit, buiten staan buitenlandse brahmanen, die Uwe Majesteit wensen te zien. » De koning spreekt: « Geleid ze snel hierheen. Voor mij zijn het weldoeners. » De brahmanen gaan alsdan het paleis binnen en eren allen de koning slechts met opgeheven hand. Koning Araṇemi keerde zich toen naar de brahmanen en verzocht hen plaats te nemen op zetel[s] naar de wijze van leraars. »

Het begin van het gesprek tussen de koning en de brahmanen (nr. 82) is slechts fragmentarisch bewaard. « Waarom zijt ge gekomen? (Zijt ge) van de reis vermoeid? ». Nadat de brahmanen 's konings vrijgevigheid hebben geroemd, verklaart deze, dat « ten aanzien van het verlangen naar de boeddhawaardigheid zelfs duizend levens voor mij niets waard zijn ». Hierop (nr. 83) verlangen de brahmanen prins Uttara:

« (De koning) nam (de prins), zette hem op zijn knieën en begon hem met de tong over het gezichtje te likk(en) (?): « O levenbrengend zootje, deze is je tweede vader, [hij kent] geen zonde. Nu verlaat jou (je eerste vader[?]) » Uttara sprekt: « O vader, ben je voornemens mij weg te schenken? » De koning spreekt: « O lieveling,¹ aan brahmanen geef ik je ten geschenke. » (Than)s spreekt (Uttara): « O heer vader, die daar zijn (yakṣa's) en geen brahmanen. Zij toch willen mij verslinden. »

Tevergeefs poogt de koningin Araṇemi van zijn voornemen af te brengen (nr. 85):

« Haar wijde kambala [-mantel] met bloeddruppels (bevekk)end, riep ze liefdevol en ononderbroken met hese (?) stem. Vervolgens vatte prins Uttara de koningin, [zijn] moeder, bij haar wang en sprak tot haar: « Lief moedertje, zeg aan vader, dat hij mij niet aan die rakṣasa's wegschenkt. » Door het verlangen naar (de prins) en door de smart verliet toen het zweet (?) het lichaam van koning Araṇemi Krachteloos geworden sprak hij met bevende (?) stem tot prins Uttara: « O lieveling, die daar zijn mensen, geen yakṣa's. Je ho(eft) niet te vrez(en). » (De brahma)nen spreken: « O (gro)te koning, op uw besluit (moogt gij niet meer terug)komen. » Met de ene hand prins Uttara (en met de andere) het water der (ga)ve va(sthoudend), ga(f) de koning vervolgens de prins met een bedrukt hart ten geschenke

. . . . (De bra)hmanen sle(epten) prins Uttara met beide armen weg (verlieten) het paleis. (Naar de koning) opziende, spreekt hierop Uttara met trillend (?) tongetje en (weekl)agend: « O heer vadertje, neem mij toch van deze (rakṣa)sa's weg. Nog leef jij. Dezen toch zullen mij verslinden. » Toen koning Araṇemi dit hoorde, werd hij

bewusteloos en viel op de grond. Een groot klaaggeschreeuw werd hier gehoord. Daarop bedreigden de brahmanen prins Uttara met bittere woorden en spraken tot hem : « Weg, weg, jij zoon van gemenen. Nu ben je in onze handen en je vader zal jij niet meer zien. »

De nu volgende fragmenten verhalen de avontuurlijke wederwaardigheden van Aranemi en Uttara. Boomgoden zijn getuige van Uttara's mishandeling door de brahmanen :

(nr. 88) « De (to)ng hing hem uit de mond. Vervolgens prikte brahmaan Durmukha het knaapje Uttara ruw met een rietstok (de regels 2 en 3 bevatten een aantal nog duistere woorden. Zoveel is duidelijk, dat Uttara gedwongen wordt een met water gevulde schaal te dragen en onder de last bezwijkt, waardoor de inhoud der schaal over de aarde vloeit). Hierop grijpt brahmaan Rudraśarma prins Uttara bij de haren (?) en sleurt hem over de doornige grond heen en weer. Toen de boomgod dit zag, sprak hij vol kommer tot zijn vrouw : « Eilieve, zie toch de onbestendigheid der dingen en hun vergankelijk einde ! || in de maat *pañcagati* || Nog leeft zijn vader, de koning, die zelfs door Viṣṇu's bezwaarlijk kan worden mishandeld. Toch slepen die boosaardige brahmanen vol toorn zijn teder zoontje weg. Met medelijdende blik en liefdevol kijkt de prins naar hem als naar zijn eigen vader. En bij [al] dit l(eed) is er voor hem geen redding. (Ove)ral heen begeeft zich zijn vader, zoals een zeeadelaar. Ononderbroken klaagt hij aldus, liefdevol roept en schreeuwt hij naar hem. Op de door hem betreden plaatsen blij(ft hij) staan zelfs aan de dieren geeft hij de opdracht : « Mocht ge de zoon zien, die van mij werd gescheiden, troost hem in mijn plaats op zijn vreselijke weg. » Zijn vrouw, de godin, spreekt : « (Zijn) vader zelf, de koning, heeft dit leed over hem gebracht. Waarom is hij nu ongelukkig ? » De boomgod spreekt : « Uit verlangen naar de boeddhawaardigheid heeft hij hem prijsgegeven. Maak hem toch geen verwijt [daarvan]..... (Zijn) hart is [nu] door smart gebroken. Ook om onzentwille lijdt (1) hij deze smarten. » Dit gezegd hebbend, gingen de beide goden weg. Voortschrijdend leidden de brahmanen prins Uttara [weg] en voerden hem vervolgens naar het land van koning Candramukha. Daarop gingen de leerlingen het brahmanendorp binnen en spraken tot priester Rudramukha : »

Terwijl Uttara nu aan Rudramukha's wraakneming wordt uitgelivered, komt Aranemi als tuinier vermomd aan het hof van koning Candramukka, die Aranemi herkent en hem op de troon herstelt.

(1) Letterl. « ziet ».

Nr. 95 bevat het typische avadāna-slot, de identificering der dramatis personae met Boeddha en zijn tijdgenoten :

« (De h)eld was ik. Wie (brah)maan (Rudramukha) was, die [mijn] zoon, [mijn] vrouw en mezelf begeerde, deze is n(u) Devadatta. Wie de koningin was, deze is nu Yaśodharā. Wie prins Uttara was, deze is nu Rāhula. »

Het handschrift met het verhaal van Aranemi bevat tevens een goed bewaard buddhastotra of lofdicht ter ere van Boeddha in typisch boeddhistische, hoogdravende stijl :

(nr. 71) « (u)w (beide voeten) tot een steunsel gemaakt hebbend, zal ik evenzo tot heil voor mezelf spreken Bovenaan is de uṣṇīṣa-diadeem be(ves)tigd, stralen van de alwetende Uw (ge)zichtsronde is als de maan van de vollemaansnacht, onverzadelijk om te aanschouwen, (o) liefelijk(e) lichtend, als het ware in de maan gedrongen is uw ūrṇāla(kṣaṇa). »

(nr. 73) « 10. Bij de twijfel der twijfelende mensen, zoals de zon bij de (avondsche)mering, zoals een goddelijke spiegel, lichtend door het goddelijke, rode amśuka(-gewaad) Zonder twijfel worden de verstandige mensen, wanneer zij [uw] tong hebben gezien. Zo spreken ze : « Besl(ist) uit de mondhouten, uit het gezichtsronde (schieten) blauwe, witte en maankleurige (stralen) o (Boe)ddha, alsof steeds de zon met uw Sumeru-stralen gesierd was. Daarom 12. Hoog en zeer breed [zijn] de schouders. Breed, rond en lichtend [is] de borst, zoals een wā[ty.] van kañcana-goud. De beide dijen of armen [zijn] als een gouden karse. Zo[als] van een leeuw [is] het bovendeele van het lichaam. [Zoals] in het midden van een goddelijke lotus twee meeldraden, [zo zijn] uw handpalmen door twee wielen en zonnen gemerktekend. Gekromd en zeer lang [zijn] de vingers als door sterren belicht 13. De buik [is] noch (hoog), noch mager, [maar] gans symmetrisch (?) gehouden, door de borst versierd, rond, lichtend, stevig en vast. In het midden [is] de diepe, brede en zeer (?) statige navel, een vat voor de dharma's van de alwetende, een zetel van wijsheid, een oceaan van deugd, van binnen belicht door de stralen der meditatie. Zoals lichtende sū(rya)kānta-stralen 14. vloeien de vijf voortreffelijke rivieren van de geest : die van de ṛddhi's, die van het vertrouwen, de nāga's, de yakṣa's en de gandharva's. Ontelbare wouden der meditatie, brede eilanden der wet, juwelen der deugd, het water der mārgāṅga's, de cintāmaṇi van het medelijden, de Sumeru der standvastigheid, de stad van het nirvāṇa. Zo [is] de oceaan van uw buik, o heer, in diepte en deugdzaamheid de oceanen overtreffend. Zoals in een spiegel van kañcana-goud. »

(nr. 74) « houding moge zijn zoals bij de indranīla-maan. Gouden rājavat-kleurige stralen [zijn] (in u)w mo(nd). Zoals een lichtende ster (De enen gaaft) gij schaamte en schroom, de anderen gaaft gij de vrucht der puṇya's, meditatie enz. Gij verwierft dit voortreffelijk koṣagatalakṣaṇa 1(6.) Aan uw lichaam treedt lokkig haar te voorschijn, telkenmale één uit elke porie komend, uitermate liefelijk om te aanzien, gelijk een stra(al) van de zon. De dijen [zijn] zoals de slurf van Airāvāna, de zoon van de koning der olifanten, zoals van het Aineyadier. Lichtend en zeer *sauke* gelijk het op de dijen van (Boe)ddha 17. Stevig, zonder magerte noch bedrukt *sprāne*, teder en breed [zijn] de armen. De voeten [zijn] gebogen, zonder De vingers [zijn] zeer zacht en lichtend door de nagels, zoals een opengebloeide, (ver)sierd met twee wielen en twee zonnen, vereerd door de hele wereld, Brahman enz., door de leraren, Maitreya enz. (18.) Op uw (gezi)chtsrond (worden) de in (med)itatie zittende Kṣemaṅkara genaamde, de boeddha Dīpaṅkara, Prabhaṅkara, Indradhvaja, Dhṛtirāṣṭra, Hitaiṣin, Śrīsaṃbhava (A)rthadarsīn, Sujāta en ook Sunetra (zichtbaar).

Uw gestalte [is] versierd met boeddha's, Kāśyapa enz., zoals een gouden spiegel Een (h)elle, lichtende, met duizend stralen versierde zon wordt op uw linker schouder waargenomen. Op (uw) rechter schouder een versierde, zoals de top van de (Sume)ru-berg. Op [uw] linker dij de achtarmige Viṣṇ(u), op uw rechter dij de stierarmige Maheśvara. Op (uw) linker (bil), op uw rechter bil is een olifant zichtbaar 20. Op (uw) borst een śrīvatsa(-teken) »

(nr. 76) « (Śuddhā)vāsa-goden worden aan u gezien, zoals zonnen zit(tend) in meditatie In de goddelijke stad Sudarsāna, in het voortreffelijk paleis Vaijayanta . . . De parken (Na)ndana enz., de vier koningen in de flank van de berg De (na)kṣatra(-gesterten), Bṛhaspati, Śukra enz Aan u wordt de gouden zee (gez)ien On(tel)bare (cintāma)ni-juwelen Aan de buitenkant worden aan u die(ren) gezien De voortreffelijke cakravartin-koning wordt gezien O (he)er, aan uw lichaam worden de tweendertig lakṣaṇa's zichtbaar »

Het omvangrijkste jātika-fragment na Araṇemi is het voor het toneel bewerkte Subhāṣitagaveśin-jātaka (nr. 95, 99-102), de geschiedenis van een vrome koning, die « op zoek naar het goede woord » ⁽¹⁾ door een vuur schrijdt om een boeddhaastroof te vernemen. Van deze legende,

(1) Vertaling van de naam.

die blijkens het Mahāprajñāpāramitāsāstra ⁽¹⁾ een vooraanstaande plaats in de Sarvāstivādin-literatuur inneemt, zijn enkele, gedeeltelijk op elkaar volgende fragmenten bewaard :

(nr. 99) Koning (Subhāṣitagave)ś(in) was uiterst bedroefd. Zijn gelaatskleur was verdwenen. Vervolgens trad de koning aanstonds [zijn] slaapkamer binnen en tro(k) een bevlekt gewaad aan. Men dient te weten, dat (dit) gesprek (n)u [plaats heeft] in de hemel der drieëndertig. Daarop bem(erkte) Indra koning Subhāṣitagaveśin in de mensenwereld Tot (Vibhūṣa)ṇaprabha spreekt (Indra) : « Mijn waarde, zie deze koning Subhāṣitagaveśin, die een steunsel voor alle drie werelden zal worden. De wet heeft hij weggezet. » Vibhūṣaṇaprabha spreekt : « O heer der goden, wie toch geeft hem de wet te horen. » In(dra) ik zal hem opzoeken Ken ik zijn gezindheid, dan geef ik hem één stroof te horen. » Daarop na(m) Indra yakṣa-gedaante aan stond voor koning (Subhāṣi)tagaveśin en (spr)ak met erbetuiging (tot) de ko(ning) : « O grote koning, om welke reden dit verdriet Zoals wordt gezien. » Vervolgens spreekt de koning met saamgevouwen handen (to)t (de yakṣa) : « Luister, mijn waarde. » Vervolgens spreekt hij : « (De boeddhawaardigheid) verdrijft spoorloos de duisternis der (onwetendheid). Zij is oorzaak en begin van achtereenvolgens alle deugden. De boeddhawe(t) Deze ontbeert ik thans. Ken hieraan mijn moedeloosheid. » 1. De yakṣa spreekt : « Wat is de prijs daarvoor, wanneer iemand (u de wet) te h(or)en (geeft)? » De blik vol verwachting en met open gelaat de yakṣa aankijkend, spreekt alsdan de koning : « Luister zonder (Ver)volgens spreekt (de koning) : || in de maat *paṇḍurāṅkāñṇe* || Geen ding wordt ooit bereikt. Verneem, o edele, dat ik terwille van de wet geen ogenbl(ik) [meer] aan het eigen leven moge (vasthouden), maar hetzelfde moge prijsgeven. » De yakṣa spreekt : « Om welk verlangen begeert ge zozeer de wet te horen? » De koning spreekt : « Onovertroffen is de boeddhawaardigheid) »

(nr. 100) ». (De yakṣa) spreekt « De prijs, die ik van u verlang, kunt ge toch niet betalen ⁽²⁾. Mocht ge in staat zijn hem te betalen ⁽²⁾, dan geef ik u (de wet) te (ho)ren. » De koning spreekt : « Het is beter een zaak, waaromtrent twijfel bestaat, ³ te zien. » De yakṣa spreekt : (Gelast) een (g)rote hut uit hout (in) de om-

(1) Vertaald door E. Lamotte, *Le traité de la grande vertu de sagesse*, 688-691.

(2) Letterl. « prijsgeven ».

v(ang) van de avīci te bouwen ⁽¹⁾. Gesteld dat ge (in staat) zijt (in) deze (hut), die één vlam[menzee] is geworden, in deze geweldige, van de wereld afkerig makende vuurhut (in te gaan), dan pas zal ik u de boeddhastroof verkondigen (De koning) spreekt : « O leraar, zonder schroom treed ik de vuurhut binnen (Wat), indien ik eerst in het vuur treed en de wens (naar) de boeddhawaar(digheid) mij niet wordt vervuld? de lieve wet te horen. Geef mij de wet eerst te horen De yakṣa spreekt : « O grote koning. Het is allermoeilijkst . . . in het vuur te treden. Bedrieg mij toch niet ! » Lachend spreekt de koning : || in de maat *taruṇadivākara* || « (Veeleer) is de voortreffelijke koning der bergen een mos(terdzaadje) gelijk , (veeleer) moge uit vuur koude te voorschijn komen en het water zijn *karītsīe* verliezen , dan dat ik van [mijn] voornemen zou afzien. Daarom toch (geef) mij deze voortreffelijke boeddhastroof te horen Of aldus de mensen der stad uit verlangen naar de koning naar de [hemel]rich-tingen kij(kend) zich vanzelf op de grond gelijk wentelen (?) aldus met veelvuldige en ontelbare woorden van smart In (yakṣa-)gedaante spreekt Indra tot de koning : « O grote koning, maak u gereed om het juweel der wet te horen ! » Daarop legde (de koning), om de wet zijn verering te betuigen, de koninklijke sie-raden, trots en hoogmoed af. Met saamgevouwen handen, »

(nr. 101) « met allerliefste, tere, van hoop vervulde blik, zonder met de ogen te knippen de yakṣa aankijken(d) In yakṣa-gedaante spreekt Indra de stroof : « *dharmam caret sucaritam* 'overeenkomstig de wet moge hij handelen moge hij handelen', *dharmacāri sukham śete* 'wie overeenkomstig de wet handelt, slaapt gelukkig', *asmim (loke paratra ca)* Bij het horen van de boeddhastroof was de koning uitermate verheugd en (vroeg) hierop naar de be(tekenis) van de stroof. »

De bewaarde fragmenten der Boeddhalegende vormen geen aaneengeschied levensverhaal van Śākyamuni, doch slechts een reeks tafere-len, behorend tot de belangrijkste gebeurtenissen van Boeddhā's laatste omwandeling op aarde. Na de reeds vermelde laatste spijsje en de bekering der Kāśyapa's verdient in deze rubriek het verhaal van de arme wever Vardhana (nr. 375) onze aandacht :

« || in de maat *ṛṣap devadatta* || In de stad Śrāvasti (was) een Vardhana genaamde, ellendige, arme, ongelukkige en beklagenswaardige wever (,die) geen vermogen (bezat), waardoor hij verdienste, die met gave verband houdt, had kunnen vergaren. Voor zijn gemoed was dit

(1) Letterl. « maken ».

een groot verdriet Tegenover woonde ⁽¹⁾ een koopman, Priyadeva met name, zeer rijk en vermogend, maar uitermate gierig. Vervolgens (dacht) de wever Vardhana « Bij de koopman ga ik schuld maken. Gedraag ik mij korrekt tegenover de vier grote mahāśra(ṃaṇa's), dan zal ik aan deze ellende ontkomen. » Aldus overleegd hebbend, Priyadeva Begon (et)en en drinken te bereiden. Terston(d) bevroedde de (Boe)ddhaleraar deze zaak. De eerwaarde ma(hāśramaṇa's) Śāriputra en Maudgalyāyana deelde hij de (opdr)acht mee en sprak tot hen : « Stelt u de wever Vardhana voor de geest. Zijn leven is reeds de levensavond ingetreden. Ster(ft hij) nu dadelijk zonder verdienste , dan wordt hij aldus herboren » || in de maat *veṃacitra* || Alstoen re-gende het. Vervolgens voerden deze eerwaarden de opdracht van de tienkrachtige uit » (Tre)edt in de woningen ! » Toen Vardhana plots deze grote eerwaarden zag, trilde zijn hart als het ware van vreugde. Hij vereerde ze (was) bereid. Samen met [zijn] vrouw bereidde hij goede spijsen, gebak inbegrepen. Korrekt tegenover deze (eerw)aarden »

Zoals later Christus heeft ook Boeddha vaak in gelijkenissen gesproken. De bekende gelijkenis van de schildpad is bewaard in nr. 407 :

« De alwetende maakt een gelijkenis. Alles wist de Boeddha-leraar. Gesteld dat de aarde zonder eiland is, geleidelijk geheel met water gevuld. Een blinde schildpad is daar, een lang levende. In dit water is een fuik met [slechts] één opening, licht en niet vast liggend 24. In de loop van honderd jaar heft deze schildpad het hoofd. Snel buigt zich haar hoofd naar deze opening en wordt opwaarts gezogen. Nog moeilijker dan dit is het voor levende wezens van uit de dieren onder de mensen te worden geboren. Elkaar onderling verslindend, voltooien ze de kringloop der drie [slechte] geboorten 25. Moeilijker dan de menselijke bestaansvorm [zijn] hier de zinnen. Daarom is de geboorte [steeds] op deze[lfde] plaats. Moeilijker is het (voo)r de mens de begeerte naar goede dingen te (verwekk)en, moeilijker voor een (boe)ddha om op te staan. »

De verhalende fragmenten ontsluiten ons de betoverende lusthof van het boeddhistische sprookje : wijdlopipe, vaak fantastische verhalen van hartelijke mensen- en dierenliefde, die men vaak met verbazing, maar zeker ook met eerbied benadert. Doorblakerd van het warme licht der boeddhistische caritas en gedoopt in het mysterie der oosterse ziel ontoert deze schone lentegaarde van wonderbare verhalen eenieder,

(1) Letterl. « was ».

die openstaat voor de bekoring van het Indische sprookje. Aan onze ogen trekt het roemrijke heir der ontelbare bodhisattva's of wordende boeddha's voorbij, die hun eigen nirvāṇa uitstellend, in de heldhaftige beoefening van de hoogste naastenliefde hun roeping vinden en de eeuwenoude traditie van ontelbare boeddha's voortzetten. Fabelachtig rijke koningen tronen in sprookjespaleizen, straatarme stakkers verkommeren in armoe en ellende. Uit de donkerten der aardse benauwenissen stijgt de verlostte op naar de lichtende toekomst van het nirvāṇa. Nr. 365-6 hebben betrekking op het uit het Divyāvadāna bekende verhaal van Sumati, die zijn haar voor de voeten van de boeddha Dīpaṅkara uitspreidt: (nr. 365) « de uit een (goe)de geest [ontstane] verering is (voor) de mensen een (rij)ke vrucht 89. Gehoord wordt in het ava(dāna): Voorheen, onder de boeddha Dī(pa)ṅkara, (wierp) Sumati [vol] liefde zeven lotu(ssen). (Ge)lijk een scherm (stond)en al deze lotussen op het hoofd (van) Boeddha, zoals een (bergt)op in het lucht-ruim. Daarover ve(rheu)gd vloog hij opwaarts. Met gebogen lichaam (veree)rde hij toen in het luchtruim de ti(enkrachtige). Hij daalde neer op de aarde en strekte zijn haar [op de grond] uit om door Boeddha te worden betreden. Verheugd (bl)ikte Suma(ti 90.) [vol] (li(efde) opwaarts. Verheugd begeerde hij toen van Boeddha het monnikschap en (sch)oor zich het hoofd. »

In een hoogdravende stijl gehouden betekenen de buddhastotra's (waartoe het bovenvermelde Araṇemistotra behoort) en soortgelijke lofdichten ter ere van boeddha's en bodhisattva's geen literair genot. Hun inhoud, die getuigt van een sterk geloof in de liefdevolle heiland, zijn louterend en verlossend offer, wettigt alleszins onze belangstelling. Enkele stotra-fragmenten luiden in vertaling als volgt:

(nr. 212) « O gij Brahman der alwetendheid, die het brahman kent 78. In [uw] smṛti-hand houdt ge de vaas van het medelijden, die met het water der maitrī geheel is gevuld. Uit de achttienvoudige verschrikkelijke kleśa's hebt gij de aarde in de reine stad van het nirvāṇa geleid 79. Deze wereld, die in het woud van de saṃsāra is verdwaald en door de kleśa('s) naar wordt gevoerd, hebt gij, o god, doen neerdalen op het pad (des heils). Gij zijt (de weg) naar de nirvāṇa-stad 80. Door de ziekten der achttienvoudige kleśa's was de wereld sinds lang ziek en zonder arts. In de zevenendertig geneesmiddelen (1) hebt gij het liefelijke, voortreffelijke amṛta-geneesmiddel der wet gemengd 81. Wie gij dit amṛta-geneesmiddel der wet te drinken

(1) Bedoeld zijn de bodhyaṅga's.

geeft, [voor hen] verdwijnen de ziekten; evenmin zullen ze sterven. O gij, die alle kleśa-ziekten tot staan brengt, gij, arts der alwetendheid, die het sāstra kent **82.** »

(nr. 207) « (Zoals de zon) zijt ge opgegaan, lichtend (door) de boeddhawaardigheid **10.** Staande op de kruin van het verlangen, hebt ge u(w verwanten) gezien Verzadigd is de oceaan van uw hart, die met het water der maitrī is gevuld Voor u is de tijd gekomen. Met de trommel der wet hebt gij de wezens der vijf geboorteklassen naar de nirvāna-stad genodigd **11.** O medelijd(ende), tachtigduizend stralen van woord[en] zijn uit uw mond gevloeid. De duisternis der (onwet)endheid hebt gij, zoals een andere boeddha, streek na streek verjaagd ⁽¹⁾. Sinds lan(g) is de wereld door de staar der onjuiste voorstelling verblind Zoals een koning hebt gij uw ogen aan de (gef)olterden gegeven, opdat ze het onsterfelijk oord mogen aanschouwen **12.** (De tweeeëndertig lakṣana's) worden aan uw lichaam gezien, o god. De goudkleurige stralen der maitrī hebt gij naar alle hemelrichtingen uitgezonden »

(nr. 220) « Gedurende drie asaṃkhyeya's verdroeg hij ontzettende smarten. Hij had het voornemen [zijn] ogen om voor zichzelf en anderen de duisternis der (onwetendheid) te verdrijven. « Een boeddha wil ik worden ! » Zo brulde hij het grote gebrul van een leeuw (Aldus) overlegde hij : « Alle levende wezens waren in vroegere geboorten mijn vaders, mijn zonen, mijn dochters en ook mijn verwanten Talloze malen ook gaf ik hun met geloof [mijn] bloed te drinken. Om mijnentwil gaven ze het leven prijs, het lieve leven En hij zag, hoe deze wereld door alle smarten op het hoofd wordt geslagen. Beneden de avīci en boven de bhavāgra deze vijf geboorteklassen. Honger en dorst voor de preta's, de ontzettende foltering van het vuur in de hel, de pijn van de dieren, het afdalen der (goden) **3.** « Wanneer ik beproef mezelf uit deze smarten te verlossen, waar zal ik dan blijven met hen, die mij (hun bijstand) hebben verleend ? » ten aanzien van deze wezens der vijf geboorteklassen. Vervolgens maakte hij het vaste voornemen in zijn geest : « Alle levens, alle li(chamen) voor het heil der levende wezens **4.** Mogen de wezens mijn beenderen zoals stuifmeel helemaal fijn hebben gestampt, of mochten ze mijn lichaam klein hebben gehakt , of wanneer (hel)se pijnen moeten geleden ⁽²⁾ worden, of wanneer ik om een klei-

(1) Letterl. « ver(mi)nkt ».

(2) Letterl. « gezien ».

nigheid hels leed mocht ondervinden, nooit moge mijn (geest) verflauwen »

Men vergelijkte hiermee de beschrijving van Boeddha's offergang in nr. 231 a3-b1 :

« Zonder medelijden zijn de levende wezens, zich niet afkerend van het kwaad. U, 's werelds steun en toeverlaat, hebben ze herhaaldelijk bitter leed aangedaan. Uw handen en voeten hebben ze afgehakt, waar ook uw ogen uitgestoken, uw met diademen gesierde hoofden onbedachtzaam afgehakt 3., u gefolterd en gekookt, uw beenderen fijn gestampt, uw huid van het lichaam gerukt, uw vlees helemaal aan flarden gesneden. Gij waart niet verbitterd op hen, noch ook verflauwde uw geest. »

Boeddhistische verlossingsleer en etiek staan in het middelpunt van de leerdichten en de gesprekken van Boeddha. Boeddha is de helpende arts voor de ontredderde wereld, de « ervaren bootsman op de Ganges, ervaren op het meer van de samsāra », die « met zijn hulk de Gangesstroom doorklieft en [de mensheid] uit het meer van de samsāra bevrijdt ».

De hoeksteen der boeddhistische etiek is de leer van het lijden, zijn oorsprong uit onbevredigd verlangen en opheffing door uitroeiing van dit verlangen. Nr. 284 leert :

« Zonder twijfel ontstaat hier voor de levende wezens alle (leed), welk ook ter wereld, op grond van de geboorten 2. Voor allen, die geboren zijn, is pijn van honger en dorst. Wie ook geboren wordt, beslist sterft hij achteraf. Ziekte en ouderdom ontstaan op grond van de geboorte. Wie een lichaam heeft (1), ondervindt deze pijnen 3. : scheiding van de geliefde, samenkomst met de niet-geliefde, het achteraf toch niet verwerven van het nagestreefde voorwerp. De [eens] verworven dingen gaan later beslist verloren. Deze smarten ontstaan hier op grond van de geboorten 4. Kommer en bedruktheid (?), verwarring ook van de geest, ergernis en ook gejammer (Der)gelijke geestelijke smarten ondervinden hier alle levende wezens op grond van de geboorte 5. Het boeien van (met) r(ingen) [versierde] (handen en ar)men. Het stuk slaan der been[deren] (met) zwaard en stok. Het afhakken van hoofd en ha(nden) Dergelijke lichamelijke smarten 6., de smarten in de hel, onder de preta's en ook onder de dieren, welke [smarten] ook in de wereld van goden en mensen [zijn], welke smarten ook voorbij, tegenwoordig of toekomstig : op grond van de geboorten

(1) Letterl. « draagt ».

ondervinden de levende wezens al [dit] 7. Gesteld dat de levende wezens in de wereld geen lichamen hadden, dan zouden ze ook geen lichamelijke smarten ondervinden. Hadden ze geen geest, dan zouden er evenmin geestelijke smarten in de wereld zijn 8. Daarom heb ik de wortel van alle smarten genoemd : beslist is het de geboorte. Een andere [oorzaak] bestaat er niet. Weet dit, o waardigen, en vernietigt (de geboorten) »

Nr. 274 prijst de deugdzaamheid als wegbereidster tot Maitreya, de boeddhistische Messias :

« Welke gaven ik verkondigde om naar (Mai)treya te gaan, van al deze (vormt) deugdzaamheid de gr(ondslag) Zonder de aarde zouden er geen bergen, bomen en levende wezens bestaan. Wat zou er zonder deugdzaamheid van ga(ven en daden) [terecht komen] (35). Wie deze dingen doet, ook al is hij nog zo minderwaardig, (hij) zal Maitreya, de god van mensen en goden aanschouwen Hoe zou iemand behalve door deze dingen (hem) bij zijn onwetendheid (aanschou)wen? Goden, koningen en vermogenden, zij (zullen hem niet aanschouwen) bij [al hun] (a)del 36. Is de deugdzaamheid slechts aanwezig, ontsteekt iemand slechts één lamp uit liefde voor mij, o Śāri(putra, beslist zal hij Maitrey)a (aanschouwen). Ook wie gouden bloemen strooit om mij te v(e)re(ren) Door [dergelijke] (men)sen (kan) hij (niet) worden aanschouwd. Noch kan hij door macht of dapperheid worden bereikt, noch door zekerheidsgevoel, noch door koninklijke waardigheid, noch ook door het aanleren van kunstvaardigheden, noch ook door heldenkracht. [Uitsluitend] op grond van goede daa(d en gave) zijn de mensen bij (mach)te om naar Maitreya te gaan 38. Met de goede, getemde spannen der deugdzaamheid, met de vrienden van gave en wijsheid zullen de mensen gaan naar Maitreya, (steun en toeverlaat) van de gehele wereld. Wie het amṛta-geneesmiddel drinkt, zal uit de saṃsāra-gevangenis uitgaan » 39. Aldus beval Boeddha aan Śāriputra. (Zesvo)udig beefde (de aarde), in de gehele drieduizendwereld braken de Sumeru's (bij) koṭi's door. Alles bewoog) »

De wijze Bodha leraart :

(nr. 128) « Nooit moge hij een slechte d(aa)d doen Een vriend (zij hem) meer waard. dan het [eigen] leven 6. Tien dingen nu zijn er, die gelu(k verschaffen) : de bezittingen van [zijn] vader o(f) die van elders (verworven, een goede vriend), goede kennis, een deugd-zame zoon, een dienaar die overeenkomstig [uw] woord handelt, een vrouw die ge(en) vreemde steun (behoeft), samenkomst met (goede)n,

verlost worden van dwazen [en] het verwerven van de koninklijke waardigheid als tiende. Van deze gelukszaken (nu) erken het geluk der kennis als het (al)ler(beste) 7. Verkeerd inzicht Heb het juiste inzicht lief. (De vrucht daarva)n verwerft ge). Als ge een slechte daad doet, dan (moet ge) de vrucht daar(va)n (ondervinden) Voorwaar, dit verkondig ik (u) ondervindt ge niet. Deze wet is onafwendbaar Als ge iets wederrechtelijks doet, dan zal men het geluk elders zien no(ch) bezit, noch rijk, noch ko(ninklijke waardigheid) 9. Wanneer gij, o grote koning, overeenkomstig mijn woord handelt, dan zult ge onder go(den) en ook onder mensen de koninklijke waardigheid verwerven gaat ge (?) naar een slechte bestaansvorm. Met toegenegen geest verklaar ik u: « Vergeet dit toch niet de koninklijke majesteit kunt gij niet duurzaam maken. Wie (he)er zou zijn, wordt knecht; wie knecht (zou zijn), wordt (he)er »

Een der grondpijlers, waarop de boeddhistische levensbeschouwing rust, is de leer van het karman, de daad, onafwendbaar door de vergelding gevolgd. Hierop heeft nr. 522 betrekking:

« (a2-4) Wie zelfs^aten opzichte van één monnik of non of zelfs van een niet-deugdzaame (een hinderpaa)l (legt) voor het (ver)werven van de (boeddh)awaardigheid [vijandig] aanraakt of daar eet, deze zal (met) de preta('s) urine, faecaliën en braaksel eten als (z)ieke zal men hem rekenen of uit handen menstrueel bloed, urine, faecaliën (en braaksel zal hij met de preta's eten) Zonder eten noch drinken zijn) de preta's »

De wijsgerige teksten, in hoofdzaak abhidharma- en pratīyasamutpāda-fragmenten, voeren ons regelrecht naar de spekulatieve hoogten, waartoe de boeddhistische gedachte is gerezen. Door hun gedrongen stijl, vol wijsgerige vaktermen, hebben ze het nadeel voor de niet wijsgerig geschoolde lezer niet steeds onmiddellijk verstaanbaar te zijn. Is niet het boeddhisme zoals de zee, steeds dieper naarmate men er verder ingaat?

Het abhidharma-fragment nr. 192 luidt in vertaling:

« Wie in meditatie is verdiept (1), dient ernaar te streven de achttien dhātu's, de twaalf āyatana's, de vijf skandha's en de vier smṛtyupasthāna's te kennen. Welke de achttien dhātu's zijn, deze namelijk zijn tien materiële āyatana's en samenvattend zeven manas. Deze alleen heet mana-āyatana. Welke dharmadhātu [is], deze heet dharmāyatana.

(1) Letterl. « zit ».

Van de achttien zijn deze twaalf āyatana's. Thans zijn de twaalf āyatana's te en bij de vijf skandha's onder te brengen. Aangezien de tien materiële āyatana's door handelen worden verkregen, wordt deze rūpaskandha genoemd. Wat is rūpa (materie)? De vier grote elementen en de uit de vier grote elementen ontstane tien āyatana's, avijñapti en materie. Dit alles wordt zover materie genoemd. Materie is vijftienvoudig. Ruwe en fijne materie. Bergen, bomen, de Sumeru-berg enz. zijn ruwe materie. Één klein atoom is fijne materie. In de oceaan zijn dieren. Duizend mijl lang is hun lichaam. Dat (is) ruwe (materie). »

Nr. 149 houdt verband met de pratīyasamutpāda, de bekende keten van oorzaak en gevolg :

« (a4-b1) De aan (alle tij)den (deelachtige) vijf skandha's [zijn] in de vier werelddelen en de vijf geboorte(n) aanwezig) ontstaat saṃsāra. Op (grond) van de onwetendheid [ontstaan] de vormende elementen. (Op grond) van de vormende elementen [ontstaat] (bewustwording. Op grond van de bewustwording [ontstaan] naam en vorm). Op grond van (naa)m en v(or)m [ontstaan] de zes zintuigen. Op grond van de zes z(intuigen) [ontstaat] aanraking. (Op) gr(ond) van de aanraking [ontstaat] gewaarwording. (Op grond van) de gewaar(wording) [ontstaat] dorst). Op grond van de dorst) [ontstaat] streven Op grond van het streven [ontstaat] wording. Op grond der (word)ing [ontstaat] geboorte. Op (grond de)r geboorte [ontstaan] ouderdom en zie(kte). De (bhavā)ṅga's heeft hij slechts in het kort genoemd. (Nu) zal ik de bhavāṅga's afzonderlijk indelen »

De vaak ingewikkelde voorschriften van de boeddhistische kloosterregel worden uitvoerig behandeld in een aantal prātimokṣa- en pāyiti-fragmenten (1). Nr. 337, waarmee het Parijse fragment PK 18. 1 gedeeltelijk overeenstemt, bevat een opsomming van niḥsargika-overtreddingen, waarop als straf staat de verbeurdverklaring van het corpus delicti.

« De (Śākya)-monniken nemen zelf juwelen. » Boeddha vernam en laakte het : « Welke monnik eigenhandig een juwe(el ne)emt of beveelt aan hem te geven, moet het juwe(el) terugg(ev)en. » Ni(ḥsargika) 18. Boeddha vertoefde te Rājagṛha. De monniken van de groep van zes dreven koopmanschap en ruilhandel, [terwijl] de handelonderneming der gṛhastha's mislukte. Hierover waren de gṛhastha's gebelgd en ze

(1) Toch. A en B pāyiti vertaalt pāli pācittiya-, skr. pātayantika-, overtreding waarvoor dient geboet te worden.

laakten [de monniken]. Boeddha vernam en laakte het : « Welke monnik in gedachte aan voordeel een juweel tegen een juweel ruilt, moet het juweel teruggeven. » Ni(hsargika) 19. Boeddha vertoefde te Śrāvasti. Een ājīvika kwam bij Upananda. Hij was in een rode kambala gekleed. Upananda vroeg hem zijn kambala. Hij gaf [hem] niet aan hem. Vervolgens ruilde hij met hem tegen een slechte. Men vroeg hem : « Waar hebt ge de kambala gedaan ? » Hij antwoordde : « Ik heb met Upananda geruild. » Daarop laakten en scholden hem zijn huisgenoten. « Indien ge de kambala niet terugbrengt, jagen we u dadelijk weg. » Vervolgens verlangde hij van Upananda de kambala terug. Upananda gaf [hem] niet en zegde dit tot hem : « Gij hebt met mij geruild. Ik geef [hem] u niet ! » Hij ging naar de vergadering en verhaalde het geval aan allen, gelovigen en niet-gelovigen. Upananda laakte men zeer. Boeddha vernam en laakte het : « Welke monnik handel drijft, gunstig koopt en uit winstbejag voordelig (?) verkoopt, door hem moet het worden teruggegeven. » Ni(h)sargi(ka) 20. Boeddha vertoefde te Rājagṛha. De monniken van de groep van zes verzamelden druk bedelnappen. Zij legden [die] opzij en maakten er geen gebruik van. Overal (?) bedierf (?) [het]. De monniken merkten en laakten het. Boeddha vernam en laakte het : « Ten hoogste voor tien dagen (mag) een monnik een bedelnap aannemen. Neemt hij (m)eer dan dat aan, dan moet de (n)a(p worden) te(ruggegeven). »

Saṅghāvaśeṣa- en thūlaccaya-overtredingen komen ter sprake in nr. 325 :

« Wanneer een vrouw de stoel van een monnik grijpt of met beide aldus Wanneer de dochter op zijn knieën zit, wanneer een vrouw struikelt en over een monnik va(lt) (Saṅghā)vaśeṣa is ten einde. Wanneer hij met een vrouw een kwaad gesprek vo(ert), dat betrekking heeft op geslachtelijke vereniging, dan is [dit] voor hem een thūlaccaya[overtreding]. Wanneer hij in met de lettergreep *trā* aldus (1) spreekt : « Niet weg of onder een (ande)r voorwendsel tot haar spreekt 5. Wanneer hij haar [zijn] verlangen kenbaar maakt 6. of haar [zijn] liefde betuigt (?) 7. Of wanneer de vrouw op deze acht manieren kwaad spreekt en de monnik (wo)rdt. Wanneer hij (zij) een vreemde taal tot haar (hem) spreekt, ook al is het kwaad voor haar (hem), dan (is) het geen overt(re)ding De op de indeling betrekking hebbende voornemens zijn ten einde »

(1) Of « zelf » (makte i. p. v. mante).

Van de bewaarde kloosterrekeningen, die een intieme kijk op het dagelijks leven in een boeddhistische kloostergemeente geven, werden de belangrijkste uitgegeven en vertaald door Sieg in *Miscellanea academica berolinensia*, 208-223. Voor de Parijse gelijkaardige kloosterboekhouding, die schrijver dezes in bewerking heeft, raadplege men onze bijdrage in de *Handelingen van het 20ste Vlaams Filologencongres*, 89-96, die inmiddels door de ontdekking van ruim honderdveertig nieuwe fragmenten en houten tabletten (passen en handelsteksten) in de rijke schatkamers van de Bibliothèque Nationale te Parijs gedeeltelijk is voorbijgestreefd.

Het grammatisch fragment nr. 551 verstrekt bijzonderheden omtrent de verbuiging van het bedrijvend tegenwoordig deelwoord in het Sanskriet :

« (*bahavaḥ*) *tiṣṭhanta* ⁽¹⁾ *asmin deśe so yaṃ deśo bahutiṣṭhaṃ*. (*ba*)[*hu*]*tiṣṭhan ko* [*v.*] (*ti*)*ṣṭhati* is een werkwoord. Beide zijn de wortel *sthā*. *yathā* ⁽²⁾ *tiṣṭhans tathā vranjanam* ⁽³⁾ Bij het woord (*vi*)*bhrat* ⁽⁴⁾ [horen] de uitgangen *su* (sg. nom.) enz. *tatrā(sya)* [*sa*]*kārasya lopa* ⁽⁵⁾ zal zijn. Voor *n* ⁽⁶⁾ is *d* de plaatsvervanger in dit sūtra. (Opdat) *n* niet aanwezig zij, wordt de bewerking verricht en (het woord) *vibhrāt* (ontstaat) (*ja*)*s* (pl. nom.). *j* is te schrappen. Men voegt *a* met visarga bij *t*. Het woord *vibhrata* ont(staat). *ṭā* (sg. instr.). *ṭ* is te schrappen. *ā* k(omt) ⁽⁷⁾ bij *t*. (Het woord *vibhratā* ontstaat) *vibhradbhyām*. Het woord *vibhradbhi* ontstaat. *ñe* (sg. dat.). (*ñ*) is te (schrappen). *e* komt bij *t*. (Het woord *vi*[*bhra*](*te*) ontstaat. *ñasī* (sg. abl.). *ñ* is te schrappen. *i* is te schrappen. Men voegt *a* bij *t*. Het woord (*vibhrata*) ontstaat. *ñas* (sg. gen.). *ñ* is te schrappen. Men voegt *a* met visarga bij *t*. (Het woord) *vibhr(ata* ontstaat). »

Het historisch fragment nr. 416 vermeldt schenkingen door koning Suvarṇapuṣpa, wiens naam « Gouden Bloem » in het Koetsjisch vertaald *Ysāṣṣa Pyāpyo* luidt :

« uit liefde voor de alwetende, uit verlangen naar de boeddha-waardigheid (schonk hij) o(n)telbare kledingstuk(ken) goede. Koning Suvarṇapuṣpa de jongeren, alle »

(1) Voor *tiṣṭhanti*.

(2) Voor *yathā*.

(3) Voor *vrajan*.

(4) Voor *bībhrat*.

(5) « Hier heeft wegval van de *s*-klank plaats ».

(6) *nantse* i. p. v. *tantse*.

(7) Letterl. « bevindt zich ».

..... kloosters en stūpa's richtte hij op in dergelijke voortreffelijke landen, richtte hij (ve)le klooste(rs) op luistert ook hiernaar met liefde. In dit kl(oo)ster

Op de smalle papierstrook nr. 421. 1 leest men :

« de tongrelikwie legde hij in deze stūpa Meer dan (t)achtigduizend bereikten het nirvāna ⁽¹⁾ in een dergelijk voortreffelijk klooster

De Berlijnse verzameling bevat verder een aantal medische fragmenten, waarvan het omvangrijkste, nr. 497, gedeeltelijk ook in het Parijse fragment PK 9 b is bewaard.

« (a4) 16 trau honig dient men druppelsgewijze erin te gieten. Deze olie is het samasaktu genaamde geneesmiddel voor (p)ijnlijke (?), smartelijke (?), bloedige *kosi*, voor uitp(utting) voor ziekte, voor het hart, voor geblust vuur, vo(or) alle wind- en flegma(zi)ekten water : 64 trau. Is het met tarama verbonden geneesmiddel voor *kosi*, uitputting,, pijn. Mosterdzaad : 10 trau ; (o)lie : 32 trau ; water : (12)8 trau. O(lie) met melasse verbonden is het geneesmiddel voor gal, bloedvloeijing, galziekte bij vrouwen. Vatsakabija, *skwaško*, peper, gember (De)ze (o)lie moet op de manier van peper gekookt worden en is een geneesmiddel voor ontsteking, die het gevolg is van het samentreffen van ziekten. Een mengsel, rijstebrij (?), 1 dhanyamāṣa is het afkooksel bij uitslag

(b2) moet in afkooksel van brandewijn tot zalf gekookt worden en is een (geneesmiddel) voor ge(zwe)l. Ricinusolie moet men in melk tot zalf koken en is een geneesmiddel voor een windgezwel. In zout en urine van een koe gekookte sesamolie is een geneesmiddel voor menstruatie en gezwel.

De magische tekst nr. 511 levert de verklaring van een aantal droomgezichten :

« Een olifant met een mol (wij)st noodzakelijk ⁽²⁾ op een denken aan koren. Een olifant met een ezel wijst noodzakelijk op een de(nk)en, waarvan het uitgangspunt vrees is. Een olifant met een kat wij(st noodzakelijk) op een denken, dat zijn aanleiding vindt in andermans vrouw [of] het bezit en vermogen van een ander. Wanneer eerst een jakhals en vervolgens een kraai aanwezig is, wijst dit noodzakelijk op een denken aan het samenkomen met geliefden wijst noodzakelijk op een denken, waarvan het uitgangspunt een -aangelegen-

(1) Letterl. « doofden uit ».

(2) Letterl. « moge wijzen ».

heid, ruzie of aanraking is Een jakhals met een uil wijst noodzakelijk op (zie)kte, last, ruzie, (v)er(lies) van vermogen en (le)vensgevaar. Een jakhals met een leeuw wijst noodzakelijk op een aangelegenheid van mannen of op een aangelegenheid, die verband houdt met de (ve)ertiende ⁽¹⁾. Een jakhals met een slang wijst noodzakelijk op een denken aan een weg of aan een aanraking. Een jakhals met een paard wijst noodzakelijk op een denken aan een samenkomst met een gescheidene. Een ja(kh)als met een ichneumon (wijst noodzakelijk op een denken), waarvan het uitgangspunt is een vrouw of een aanraking. Een jakhals met een stier wijst noodzakelijk op een denken, waarvan het uitgangspunt is een kledingstuk of de verwijdering ⁽²⁾ van een goede vriend. »

Bovenstaande vertalingen, die zoveel doenlijk de oorspronkelijke stijl en vorm handhaven, mogen de Nederlandse lezer een benaderend inzicht verschaffen in de Koetsjische literatuur, welker inhoud onze belangstelling overwaard is.

Sieg en Sieglings ontcijfering van deze teksten ontsluit een overvloed van gegevens, waar de wetenschappelijke beoefenaar van het boeddhisme niet achteloos kan aan voorbijgaan. Uit de Koetsjische fragmenten, die meer dan dertien eeuwen in het woestijnzand hebben gesluimerd, spreekt tot ons Boeddha's eerbiedwaardige godsdienst met zijn oorspronkelijke wijsbegeerte, zijn hoog ontwikkelde etiek en zijn indrukwekkende boodschap van liefde en vrede, die deze aloude religie tot een der edelste monumenten van de menselijke gedachte stempelen.

(1) Als vervalddag van betalingen.

(2) Letterl. « kloof ».